

HASAN DUMAN, *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu. 1828-1928. Union Catalogue of the Periodicals in Arabic Script in the Libraries of Istanbul*, İstanbul 1986, 602 sayfa, ek: 24 sayfa Arapça metin. İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İslâm Konferansı Teşkilâtı, yayını.

Süreli yayınlar bir ülkenin kültür aynasıdır. Okuma zevkinin geniş kütellere yayılmasından sonra okuma gereksinmesini karşılamak ve bir süre sonra da kamuoyu oluşmasında büyük rol oynayan gazeteler, memleketimize geç girdi. Keza dergicilik alanında da çok geç kaldık. Böylece gelişmelerin izlenmesinde Türk kamuoyu çok yavaş kaldı. Bunun nedenleri bizi şimdilik ilgilendirmez fakat yapılan yayınları bile tam bilmekten uzak kaldık. Adını verip geçiştirdiğimiz yayınlara bile müstağni kalıp ihmale uğrattuk. Bunda ileri süreceğim kanaat, geçen yüzyıl sonunda başlayıp devam edegelen yenilgilerin büyük bir payı bulunmaktadır. Bir devlet çökerken can derdine düşen insanlardan bir derleme ve toplama işi bekleyemeyiz. Ancak Cumhuriyet döneminde başlayan kendimize gelme döneminde eksikleri hissedip boşlukları doldurmağa girişildi. Mustafa Nihat Özön, Selim Nüzhet Gerçek, Server İskit gibi adlarını saygı ile andığımız kişiler yaptıkları araştırmalar ile iyi bir yol gösterici oldular. Fakat zorluklar ilk adımda kendisini gösterdi. Ele aldıkları malzeme tam değildi. Ancak karşılaştıkları veya rast geldikleri ciltlere eğildiler. Milli Kütüphane kurmadaki gecikmemiz acı bir şekilde bu alanda kendisini gösterdi. Ancak devletimizin durumunu düzelttikten sonra bazı koleksiyonlar satın alındı, özel girişimler desteklendi. Hakkı Tarık Us tarafından meydana getirilen özel derleme dağılmayıp bir vakıf kitaplık oldu ve ayrıca İstanbul Belediyesi de geleneğine yakışan bir tutumla bir şehir kitaplığı açıp önemli yayınlar arasında süreli yayınlara da yer verdi. Böylece yılların ihmalini telâfi edici çalışmalar ağır da olsa sevindirici bir yol almağa başladı. Bu eksiklikler arasında yararlı olacağı düşüncesi ile Milli Kütüphane mevcutları değerlendirecek bir girişimde bulundu. Kitap olmasa bile teksir atölyesinde gerçekleştirilen bu çalışma¹ büyük bir boşluğu doldurdu. Yeterli olup olmadığı üzerinde yararlı tartışmalar meydana geldi.² Şimdi ise daha büyük bir girişimle yeni bir katalog elimizdedir.

Bayezid Devlet Kitaplığı müdürlüğü görevinde iken salnâmeler üzerinde çalışmalarına başlayan Hasan Duman, süreli yayınların da ele alındığı bir kataloğa girişmekle çetin bir görevi üstlenmiştir. Tam bir halk deyimi ile, iğneyle kuyu kazmak, gayretine girişen müellif, böyle kalıcı bir kılavuzun yaratıcısı olmuştur. Gerekli giriş ve açıklamalardan sonra sıralamaya geçilmiş ve toplam 1804 künye verilmiştir. Aradaki bazı mükerrerleri çıkarmakla beraber gene yüksek bir rakam bulunmaktadır. Aralarında tek bir sayı görünen yayınlar kadar, İkdâm, Tanin, Tercümân-ı Hakikat, Peyâm gibi uzun yıllar devam etmiş zaman zaman numara ve seri değiştirmiş yayınlara geniş sayfalar ayrılmıştır.

¹ Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu, Ankara 1963.

² O.Ş. Gökyay, övgü dolu satırlar yazdı: *Türk Dili XIII* / 150 (1964) s. 376 vd. C. Öztelli ise eleştirdi, *aynı dergi*, 151 s. 450-454. Kenan Akyüz de *Türkoloji* dergisinde tartıştı.

Fikir ve siyaset hayatımızda önemli bir yer tutan süreli yayınların bir arada bulunması gibi tabii ki zor bir öneriyi yapmak yersizdir. Bununla beraber büyük şehirlerimizdeki kitaplıkların işbirliği yaparak belirli bir düzen içinde, içerdikleri malzemeyi bilim ve araştırma dünyasına sunmaları kaçınılmazdır. Milli Kütüphaneden sonra bu görevi yerine getiren Hasan Duman, bu kitabı ile alanında her zaman anılacaktır. Ayrıldığıımız hususlar elbette vardır. Maksadım kusur aramak değil de eski birtakım tutarsızlıkların elimine edilmesidir: *Mecmua-i Muahedat* buraya girmez. Mecmua burada dergi değil antoloji anlamındadır, ilk katalogdan sonra burada da süreli yayın sayılmasını doğru bulmuyorum. Ayrıca *Düstur*, Meclis Zabıt Ceridelerinin ve tutanaklarının süreli yayınlar arasında yeri olmadığı gibi emirname genelge (tamim)lerinin böyle bir düzenlemeye girmediği kanısındayım. Emeği geçen kişiler üzerinde de duran sayın araştırmacı, bazılarının kişiliğini açıklama gibi bir tutum göstermiş fakat hepsine uygulamamıştır. Tamamlanması yararlıdır.

Araştırmacı ile yayıncıyı böyle çetin bir görevi üstlendikleri ve bitirdikleri için kutlar yeni derlemelerini beklediğimizi iletiriz.

Hasan Duman bu kitaba bir önsöz koymamış, nedenini sonradan yayınladığı makalesinde açıklamıştır (*Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 21, Kasım 1986, s. 65-79). Orhan Koloğlu da eser üzerine bir eleştiri kaleme almıştır (*Tarih ve Toplum*, 38, Ocak 1987). Hasan Duman'ın bu yazıya olan yanıtı gene aynı derginin 41. sayısında (Mayıs 1987, s. 62-64) yayınlanırken dergi yönetimi Koloğlu'na yanıt hakkı tanıdı (s. 64) ve, ayrıca, Halil Açıkgöz'ün makalesini de haber verdi (*Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Nisan 1987, s. 60-73).

Doç. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu